

♦♦♦ KÄFER ISTVÁN

Lexikonok békesszolgálati lehetősége

Magyar–szlovák jegyzetek Beke Margit kézikönyvéhez¹
kitekintéssel a szlovák katolikus lexikonra²

„Igen, Uram, de azért a kiskutyák is esznek az asztal alatt
abból, amit a gyerekek elmorzsolnak.” (Mk 7,28)

Az Esztergomi Egyházmegye egy része Trianon után Csehszlovákiához került, ennek egy része 1938-ban Magyarországhoz, majd 1945-ben újra Csehszlovákiához. A papság zöme a helyén maradt. Erdő Péter fogalmazásában: „Papjaink ... gyakran felelős okosságról tettek tanúságot ... olykor ... emberi gyengeségek kísérték útjukat ... Múltunknak ez a teljesebb szemlélete segítsen bölcs szeretettel eligazodni mai világunkban, és nyújtson reményt a jövő feladatainak bölcs ellátásához.”³ A mai Szlovákia területe hosszú évszázadokon át az Esztergomi Egyházmegyéhez tartozott. A történelem okozta átfedések természetesebbek, ezért a szlovák katolikus lexikon is hemzseg az Esztergomkötődésektől. „A történelmi területen számos nemzet (magyar, német, cseh, lengyel) papjai működtek ... számosan politikai okokból (magyarosítás, csehszlovákizmus, ruszofiltség), illetve erkölcsi okokból (az ún. békepapok) nem állták meg a helyüket.”⁴ A köszöntőt író szlovák bíboros a magyarhoz hasonlóan a jövőre hivatkozik. „E lexikonnak mind csendes, mind hangos felhívásnak kell lennie a ma és a jövő számára.”⁵

¹ BEKE Margit, *Az Esztergomi (Esztergom–Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892–2006* (Szent István Társulat, Budapest 2008). Kár, hogy az évszám első tagja a címlapon rossz típusú.

² *Lexikón katolíckych kňazských osobnosti Slovenska* (Július Pašteka a kol.; Lúč, vydavateľské družstvo, Bratislava 2000) 1550 hasáb + LIV. o.

³ ERDŐ Péter, *Előszó*, in BEKE 6.

⁴ *Lexikón...* XII.

⁵ KÖREC, Ján Chryzostom, *Osobnosti ducha a kultúry*, in *Lexikón...* X.

A rövidítésjegyzék, illetve a „hagyományos” szlovák helységnevek felsorolása előrevetíti a közös problémákat. A dicséretes mennyiségű anyag latin vagy „világnyelvű” része hibátlannak mondható, a magyar kiadvány szlovák, illetve a szlovák kiadvány magyar forrásainak jegyzéke azonban szinte hivatkozik a két nyelv kölcsönös nem ismeretével.⁶

Vizsgálódásunk szempontja adatgyűjtés a hungaroszlovakológia szlovák–magyar szimbiózist, szellemi összefüggésrendszert, kapcsolattörténetet tárgyaló részéhez Egyházunk életében.

A⁷

ÁBEL Jánosnak (1850–1896) nagyszombati működése miatt helye lenne a szlovák lexikonban, ugyanúgy ÁCS Ambrusnak (1873–1954), a szlovák nyelvet is ismerő hitoktatónak. Hiányzik a szlovák lexikonból ÁCS Ferenc is, aki jelentős irodalmi munkásságát kürti⁸ plébánosként folytatta.

Különösen is érdekes ADAMCSIK (Adamčik) Lipót (1901–1965) adatsora. A magyar–szlovák nyelvhatáron működött, főként a Bars megyei Alsópélen, és 1945 után jelentős szerepe volt Egyházunk csehszlovákiai szervezetében. Kanonok, általános helynök volt, mégsem kapott helyet sem a lexikonban, sem a szlovák enciklopédiában.⁹ Művének, a lévai piarista templom énekfűzésének címlírása lexikonunkban alig értelmezhető a szlovák szöveg sajnálatos hibái miatt.

Szlovák illetősége is volt ADAMOVICH Imrének (1843–1920), AGÁRDY Jánosnak (1851–1913), de a szlovák lexikonban nem kaptak helyet. AGNELLI József (1852–1923) nemzetközi hírű növénynevesítő holicisi plébános szlovák cikkeit nem említi a magyar lexikon, és nem tud emléktáblájáról Csári község-

⁶ A szlovák sematizmusok adatai igen rossz helyesírásúak (BEKE 14.), a szlovák lexikon egyéb hibák mellett „Muramarossziget”-et (=Máramarossziget) és Grácot Magyarországhoz tartozónak jelöli. A két fél hasábján a jelzettek kívül 10(!) hiba található.

⁷ Beke Margit szokatlan módon eltér a nemzetközi szoros betűrendtől: külön betűnek tekinti az *a*-t és az *á*-t, ami nehézkessé teszi műve használatát. Igen zavaró az életrajzi alapadatok csaknem háromszoros ismétlése.

⁸ A szlovák nemzeti bibliográfia a területi alapelv szerint a mai Szlovákia területén bármikor létrejött minden szellemi terméket regisztrál, és ezt az elvet követi a szlovák lexikon is: „Mivel Szlovákiában történeti területének keretében *számos nemzet* (magyar, német, cseh, lengyel stb.) tagjai működtek a keresztény kulturális tevékenység objektív tényezőiként, főleg a XX. század elején, besoroltuk őket a *Lexikonba*, de nem akarjuk őket kisajátítani.” (*Lexikon*... XII).

⁹ *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)* (Matica slovenská, Martin 1986; a továbbiakban: SBS) I. A–D, 539. A kommunista rezsim ideológusainak tervezésében létrejött kézikönyv az

ben. ALÁR (Komora) István (1911–1948?) Kőkeszi plébánosa volt. 1948-ban börtönbe, majd munkatáborba került. A szlovák lexikon nem tud róla.

ALLSTER Mór címszavunk újraírására van szükség. Dévényújfalú, Récse plébánosa egyértelműen szlovák volt, neve tehát ALSTER, Móric alakban helyes. Születési helye a magyar lexikonban is Modor, ragozva Modorban¹⁰ kellene szerepelnie. Egyeztetésre vár a születési dátum is, augusztus 28. vagy 16. A szlovák forrás szerint Esztergomban is tanult, hiányzik azonban nálunk, hogy 1885–1894 között a Spolok svätého Vojtecha, a Szent István Társulatból önállósodott szlovák Szent Adalbert Társulat alapító tagja és alelnöke volt. Cikkei jelentek meg szlovák katolikus újságokban is.

Hiányzik a szlovák lexikonból AMBRUSKÓ Lajos, ANDERKA Sándor, ANDRISZ Jenő.

ÁRVAI Viktorról (1880–?) a szlovák lexikon nem tudja, hogy 1910-ben magyarosította nevét ADAMCSÁRÓL, és azt sem, hogy 1936-ban Nagyszombatban megjelent írását szlovákul publikálta. A miénkből kapcsolatai hiányoznak a műkedvelő színjátszással.

ASCHENBRIER Antal esztergomi kanonok (1849–1897) pontos adatai eltérnek a szlovákiai forrásoktól. A születési időt február 14-nek vagy 15-nek jelölik, s a halál időpontja nem a nálunk nyilvántartott december 31., hanem december 21. Problémás születési helyének „könyvelése” is. A Hont megyei Szélakna, amit a szlovák lexikon Vindšachtnak jelez, nem került a helységnévszótárakba.¹¹ A két lexikon itt nyilvánvalóan azonos forrásokból táplálkozik, hiszen olyan teológiaprofesszorról van szó, aki védelmezi az egyház jogait a házasságkötésben az állami beavatkozásokkal szemben. A szlovák lexikon címszavát az alábbi mondat zárja: „Működése hatott a szlovákiai egyházi életre is.” Ezért szerepel a lexikonban, s a fogalmazás mindenképpen figyelmeztető. Nem elsősorban a „szlovákiai” terminus, nem is a születési hely, hanem

1918 előtt elhunyt magyar személyek neveit is szlovákosítva közli, és ezt a gyakorlatot kell követni valamennyi publikációban. A névátírás szabályait a szlovák helyesírási szabályzat külön fejezetben foglalja össze: III. 2. Písanie historických osobných mien z uhorského obdobia slovenských dejín [A szlovák történelem magyarországi korszakából származó történeti személynevek írása]. *Pravidlá slovenského pravopisu* (SAV, Bratislava 1991) 40.

¹⁰ Mindkét helyesírás a helynevek nemzeti nyelvű alakját írja elő, ha ilyenek vannak. Nálunk a Régi Magyarországi Nyomtatványok (RMNy) eddigi, az Országos Széchényi Könyvtárban akadémiai együttműködéssel készült kötetekben, tekintettel az átfedésekre, olyan íratlan szabály alakult ki, hogy minden magyarországi helynevet magyar nyelvű alakjában használunk, de a XIX–XX. század fordulóján végrehajtott magyarosítás előtti formában. (RMNy III., Útmutató 13).

¹¹ SEBŐK László, *Határon túli magyar helységnévszótár* (Teleki László Alapítvány, Budapest 1997) 353; MAJTÁN, Milan, *Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773–1997)* (Veda, Bratislava 1998) 600.

egyházaink közös felelőssége a múltat bizonyító, jelent alakító minél teljesebb és pontosabb közlésében.

AUJESZKY Ferenc (1841–1904) szülőhelye, Nagylévárd, működésének körzete, Detrekőszentpéter, Morvaszentjános nyilván szlovák–német pasztoriációs feladatot kívánt tőle. Mindenképpen helye lenne a szlovák lexikonban.

AVAR (Antalik) István Libor (1875–1949) adatsora is beszélő. Nyilván szlovák szülőktől kapta az Antalik nevet és a Libor keresztnévet. Névmagyarosítására 1911-ben került sor, de működési területe jobbára szlovák etnikumú vidék volt, főleg az 1938–1945 közötti Suránka (nem Surányka!). 1945-ben szlovák egyházi funkciót kapott Nagyszombatban, és Nyitrán halt meg. Mindenképpen helye lenne a szlovák lexikonban.

B

Ha szigorúan vennénk a szlovákiai területi elvet, miként azt a szlovák nemzeti bibliográfia teszi, helye lenne a szlovák lexikonban BABICS Andrásnak, BABIRÁK Józsefnek (1892–1956), BABURA Lászlónak (1874–1930). Utóbbinak különösen, hiszen Esztergomban sok szlovák kötődésű kispapot is oktathatott, és publikációiban a szlovák művelődésben is érdeklődésre számot tartó témákkal (a három kassai vértanú, beszéd Szent Adalbertről stb.) foglalkozott.

BACHRATY Fülöp (1889–) adatait dicséretesen gyűjtötte össze lexikonunk, de a Modor helynévvel nehezen birkózik meg.¹² Modorban született ugyanis és ott lett káplán, a település pedig nem község, hanem szabad királyi város. Az adatok között szereplő Pozsony-Újhely sem található említett kézikönyveinkben. A szlovák katolikus egyházban szentszéki ülnöki tisztet betöltő plébánost ugyanúgy nem említi a szlovák lexikon, mint névrokonát, BACHRATY János Valért (1864–1925). Szolgálati helyei alapján elsősorban szlovák hívek lelkipásztora volt. A magyar kézikönyv mindkettőjüket szlovák névformában szerepeltethetné (Jókút helyett Kutty helynévvel, az a mai Kúty városka a szlovák–cseh határon).

BACSKÁDY Ágoston (1839–1904) is bizonyára hozzájárult a mai Szlovákia művelődéséhez, különösen a Mátyusföld népi kultúrájáról szóló publikációival. Sajnos, ő sem szerepel a szlovák lexikonban és kézikönyvekben. Nem található ott BAHORECZ Mihály (1915–1978?) sem, akit lexikonunk szerkesztője megtalált ugyan a vonatkozó szlovák sematizmusban, de a *Terstena* és a *Nagybáhony* helynév csak a nem magyarosított *Trsztena*, illetve talán a

¹² L. Allster Mór.

Pozsony megyei Báihony lehet. Helynévproblémák vannak a szlovák lexikonból szintén hiányzó, nyilván szlovák BAKICS János (1853–1915) adatai között. Felsőradost a magyarosítás előtt *Radosócnak*, Nagysenkőcöt *Senkvicnek*, Cserfalut *Dubovának* használták magyarul.

BALÁZSY Dezső (1895–1962), Egeg plébánosa a kommunista hatalom idején a csehszlovákiai börtönviselt, üldözött papok közé tartozik. Sajnálatos, hogy igen sok társával együtt adatait nem rögzíti a szlovák lexikon. Életrajzában Hegybánya helyett helyesebb az eredeti *Piarg* helynév.

BALÁZSY József (1867–1929) négy évtizeden át szlovák etnikai környezetben folytatta lelképásztori munkáját. Feladat lenne a szlovák forrásokból hiányzó BÁLINT István (1912–1994) hányatott életének jelzése: Zsolnán született, hónapokig börtönben volt Mindszenty József bíboros kapcsán, később azonban a Nagyszombati Szentszék ülnöke.

BALLA János (1919–) adatsorában a hibák az egész címszó átdolgozását kívánják. 1944-ben nem Pozsonypüspökiben, hanem *Fülekpüspökiben*, 1949-ben nem Dévényben, hanem *Divényben* káplánkodott. További jelzett állomáshelei helyesen nem Rimakoka, hanem *Rimakokava*, nem Gömörújfalú, hanem *Harnács*, nem Rimaszécésény, hanem *Rimaszécés*. A helyesen írt helynevek, mint Szered, Pöstyén, Surány, Lipót, Pozsonyszöllős szlovák forrásokban nem találhatóak életével kapcsolatban. Igaz, nem szerepel a szlovák lexikonban. BALLAY László (1887–) születési helyét jobb a Nagyrónára magyarosított *Rovnenak* jelölni, és nem Zsitva-, hanem *Kisapátiban* volt káplán, Udvarnok pedig a Vedrőd közeli *Kisudvarnok*. Hiányzik a szlovák lexikonból a szlovák nyelvterületen pasztoráló BALLON József (1868–1908) is (Alsó- és Felsőattrak, Nagytapolcsány, Óbars, Szenic). A szlovák lexikonba tartozna BÁNDL Ervin, BÁNYÁSZ Jónás, BARGÁR György, BARKÓCZY Sándor, BAROSS Miklós, BARTAL Konstantin, BARTAL Lajos, BARTAL László, BARTAL Rafael (1893–1965) annál is inkább, mivel szlovák–oros–eszperantó tudással rendelkezett, és vegyes etnikumú régióban működött. BARTALOS Gyula Lajos (1902–1981), Mátraverebély plébánosa szintén felföldi, szlovák gyökerű. Édesanyja Laborská Mária. Nagyszombatban szentelték pappá 1927-ben. A szlovák lexikonból hiányzik.

BARTOSSIK János (1833–1899) Esztergomban végezte a teológiát. Állomáshelye Sasvár, Holics, Szomolánka, Dojcs, Brockó egyértelműen szlovák pasztorációs terület. Dicséretes, hogy lexikonunk szerzője helyesen írja szülőhelyét: Kispritsrd, amit 1913-ban magyarosítottak Kispetrőrsre. A szlovák lexikon nem tartja nyilván, nekünk pedig szlovák névformában kellene feltüntetnünk.

BÁTHY Lászlót (1861–1933) Léva kapcsán a szlovák lexikonnak is nyilván kellene tartania, annál is inkább, mivel 1918–19-ben az új Csehszlovákiában a brünni Spielberg börtönébe került. Nem csoda, hiszen Nagyszombatban a

Felső-Magyarországi Magyar Közművelődési Egyesület választmányának tagja volt. Ő az első „szlovákiai” illetőségű pap, akit ebből az időszakból a *Magyar Katolikus Lexikon* számon tart. BAUER Antal, BAUER Antal Dezső, BAUMANN Leó, BAYLER István, BECSÁK Ernő tartozna még legalább a területi elv alapján a szlovák lexikon anyagába is.

BEDNÁR Pál – BEDNÁR, Pavol az első ábécénkben, akinek nemcsak szlovákként kellene szerepelnie, hanem mind magyar, mind szlovák részről gondos, közös bemutatást, elemzést kellene kapnia. A javasolt megoldás kerete:

BEDNÁR, Pavol (1857. október 20., Bellus, Trencsén m. – 1918. szeptember 30., Felsővásárd, Nyitra m.) plébános, szlovák egyházi író. Pappá szentelése (1881. január 29.) után káplán volt Szenicen, 1882-ben Nagylévárdon. 1885-ben¹³ adminisztrátornak nevezték ki Vistukra.¹⁴ 1886-ban Pudmericen¹⁵ káplánkodott, majd 1889-ben adminisztrátor volt a Bazin melletti Grinádon. Plébánosi kinevezését 1890-ben kapta Felsővásárdra. A Radosnai espereskerület jegyzői és spirituális tisztségét¹⁶ is betöltötte, 1912-ben pedig egyházmegyei cenzorrá nevezték ki. Cikkei a *Katolícke noviny*, a *Hlásnik*, az *Obzor*, a *Pútnik svätovojtešský* című folyóiratokban és a katolikus kalendáriumok hasábjain jelentek meg. Malenický álnéven írt publikációi (*Prvé ovocie maďarskej kázne v Senici* – A magyar prédikáció első gyümölcse Szenicen,¹⁷ *Slovo k rodičom na začiatku školského roku* – Egy szó a szülőkhöz a tanév kezdetén, *Premýšľajme o dňoch starých* – Gondoljunk az öregek napjaira, *Mátranská sv. studňa vo Vábl'och* – A mátrai verebélyi szent kút – oktatással, ismeretterjesztéssel foglalkoznak. Imakönyveket is kiadott *Dovolené a odpustkami opatrné modlitby a vzdychy vydal jedon kňaz arcibiskupstva ostrihomského* (Engedélyezett és búcsúkkal ellátott imádságok és fohászok, egy esztergomi egyházmegyei pap kiadásában) – címmel (Szakolca 1889), és lefordított egy bérnyomásra előkészítő könyvet is: *Príprava k sviatosti birmovania* (Rózsahegy 1893).

¹³ A *Lexikón* szerint 1886-ban.

¹⁴ A Pozsony megyei települést 1913-ban magyarították Kárpáthalasra.

¹⁵ Gidrafa csak 1913-ban kreált helynév.

¹⁶ A *Lexikón* sem ezt, sem cenzori kinevezését nem jelzi.

¹⁷ Szenic hivatalos körei évi 5 magyar nyelvű prédikációt követeltek a frissen odahelyezett káplántól. A szlovák érzelmű pap ezt ellenezte, és ezért, valamint szlovák prédikációinak magyarellenes hangvétele miatt macskazenét kapott a helyi elmagyarosodott értelmiségtől, és a szolgabíró nem látta biztosítottnak személye sérthetlenségét. Ezért négy hónapi működése után áthelyezését kéri az egyházi hatóságtól.

¹⁸ Itt is rendkívül zavaró az a gyakorlat, amely külön egyenértékű betűnek veszi az *a-t* és az *á-t*, így például fölösleges az utaló Bednárikról Bednarikra...

Nem található a szlovák lexikonban Farnad plébánosa, BEDNARIK József,¹⁸ BEDNÁRZ Róbert, a Révay család kisselmeci nevelője, aki pedig szlovák környezetből indult, hiszen mind szülőhelye, Vágbeszterce, mind Kisselmec (akár a turóci, akár a lipitói) a legtisztább szlovák etnikai régió része.

BEHUNEK Alajosnak egyértelműen BEHÚNEK, Alojzként kell szerepelnie, a szlovák lexikon¹⁹ adatainak felhasználásával, természetesen a későbbiekben egyeztetve.

BEHÚNEK, Alojz (1846. augusztus 8.,²⁰ Nagysenkvic,²¹ Pozsony m. – 1932. január 6., Lancsár, Nyitra m.) plébános, egyházi író. Tanulmányait Pozsonyban kezdte és Esztergomban²² fejezte be. 1871. július 31-én szentelték pappá. Káplán, majd adminisztrátor volt Szomolányban. 1875-től Lancsár plébánosa és a jókői kerület spirituálisja. Fialat korától részt vett a szlovák nemzeti mozgalomban: aktív tagja volt a Spolok sväteho Vojtechának (Szent Adalbert Társaság), együttműködött Andrej KMEŤ-tyel, a Muzeálna slovenská spoločnosť (Szlovák Múzeumi Egylet)²³ vezetőjével a gyűjtőmunkában. Munkatársa volt a *Katolícke noviny*, a *Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti*²⁴ c. periodikumoknak és a *Pútnik svätovojtešský*²⁵ c. kalendáriumnak. Lefordította Norbert STOCK német kapucínus művét: *Blahoslavený P. Diego z Cadixu, kňaz rádu kapucínskeho* (Boldog Cadixi P. Diego, kapucínus pap; Nagyszombat 1894). Érdekesek helytörténeti tanulmányai saját szülőhelyéről: *Dejiny osady – kolónie horvatskej Velké Šenkvice a Nagysenkőcz* (A nagysenkőci horvát kolónia története).

Hasonló átdolgozásra vár a BELICA István címszó is.

BELICA (BELICZA), Štefan²⁶ (1816. február 11., Alsódiós, Pozsony m. – 1901. április 7., uo.) plébános, esperes, egyházi író. Teológiai tanulmányait Nagyszombatban végezte, ahol 1842. július 23-án pappá

¹⁹ *Lexikón...* 75–76. hasáb.

²⁰ Az adat a *Lexikónból*.

²¹ A települést 1913-ban magyarosították Senkőcre. Egyik tanulmányában ezt a formát használja a helyesebb Senkvic helyett. Vö. MAJTÁN 2328.

²² Ez az adat a szlovák lexikonból hiányzik.

²³ Az 1875-ben betiltott Matica slovenská funkcióinak egy részét végző szervezet.

²⁴ Katolikus Újság, Szószék, Jézus Isteni Szívének Küldötte, A Szlovák Múzeumi Társaság Közleményei.

²⁵ Szent Adalbert Zarándok-kalendárium.

²⁶ Ezt a névfórmát a két nyelven publikáló papok esetében kellene használni.

szentelték. Káplán volt Modorban, Dejtén és Nádason, 1847. augusztus 27-től plébános Lándorfon, 1853. március 28-tól Szenicen. 1861-ben szenici kerületi espereshelyettes, majd esperes lett. 1883. november 5-én nyugdíjba ment, szülőfalujába költözött, és a Spolok svätého Vojtecha (Szent Adalbert Társulat) tagja lett.²⁷ Szlovákul és magyarul írt, és jó szónoknak tartották. Két prédikációja (*Pútnikom na cestu – Útravaló* zarándokoknak) a Kazateľňa (Szószek) c. folyóiratban jelent meg.

Művei: 1. *Egyházi beszéd ... Szent István ... király ünnepén* (Léva 1881). 2. Kážeň, ktorú ... vysl. dekan a farár Senický na svoje Sekundácie v Dolných Orešanoch dňa 15. aug. 1892. povedal (Beszéd, melyet a szenici nyugdíjas esperes és plébános sekundációjára Alsódióson mondott; Trnava 1892).

Irod.: Zelliger 1893. 39. p.; Némethy 489–490. p.; Gulyás II. 942. p.; Rizner²⁸ I. 108. p.; SBS I. 189. p.

BELTOVSZKY László (1920–), a csehszlovák hatóságoknak ellenszegülő kisegítő lelkész számos hasonló sorsú társával együtt nem szerepel a szlovák lexikonban. Közlelebbről kellene megismerkedni BENEDEK (Böhm) József (1912–1986) munkásságával, aki a szlováklakta Tardosbányán született, anyja Konecsni Mária, Verebélyen lelkészkedett, és a szintén szlovák vonatkozásokkal is rendelkező Józsefvárosban is káplánkodott. Hasonló eset BENEDIKOVICS Károly (1840–1899), aki a Pozsony megyei Spácán született, Szenográdon volt káplán, amiért a szlovák lexikonban kellene lennie. Józsefvárosi káplánkodása így szlovák nyelvtudást sejtet. Helye lenne a szlovák lexikonban BENES Mártonnak (1878–1938), aki Szakolcán született, Nagysurányban is káplánkodott, és Prencsfaluban volt adminisztrátor, BENEY Ferencnek (1887–1942), aki Trianon után is esperesként szolgált Ipolyszalka espereskerületben, BEREGSZEGI Andrásnak (1900–1947 után), aki szolgálati helyein nyilván szlovákul is pasztorált.²⁹

A szlovák lexikonból hiányzó nevek tovább sorjázhatnak, s ezt a hiányt nem csupán a mindenkori nemzeti bibliográfia területi leve és az egyházmegyei

²⁷ Vö. HANAKOVIČ, Štefan, *Dejiny Spolku svätého Vojtecha* [A Szent Adalbert Társulat története] (Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2005).

²⁸ RIZNER, L. V., *Bibliografia písomnictva slovenského... do r. 1900* [A szlovák írásbeliség bibliográfiája 1900-ig] (Martin 1929).

²⁹ Többek között Pöstyénben, Ólehotán, Laksárújfaluban.

³⁰ *A Magyar Katolikus Lexikon* (I. 769) születési évét 1941-re teszi, és keresztnévénél nem jelöli az „Ev.”-et.

nyilvántartás kifogásolja, hanem az életrajzi adatokból kibogozható kötődés a szlovák etnikumhoz. BERÉNYI (Tiszoczky) István (1964–1929) Litava, BERÉNYI Jenő (1864–1927?) Csejte, Laksárújfalu, BERGER Ev. János (1840–1909) jászói apát, akinek drámáját előadták Nagyszombatban a rektor tiszteletére,³⁰ BERGER Sándor Márk (1844–1914) pozsonyi kanonok volt, BERGMANN József (1849–1905) Morvaországban született, és szintén pozsonyi kanonok volt, BERNÁSZ Ferenc (1829–1897) is minden bizonnyal szlovákul is pasztorált, hiszen erre Bazinban, Szakolcán, Verbócon, Cerován, Korlátón szüksége volt.

Két nyelven publikáló plébános, vallásos irodalom fordítója volt a bécsi születésű Alfonz BERNKOPF (1848–1914). Számon tartja mindkét forrásunk, a mi nyilvántartásunk erős pontosításra szorul. Pappá szentelésének időpontja 1871. augusztus 7. vagy 6., Szentistvánkút plébániája helyesen Haszprunka, következő plébániája Ciffer. Weissenhoffer színdarabjának helyes szlovák szövege: *Pasáčka hurdká, čili Cesty Božie sú podivné*. A szlovák lexikon azt is tudja, hogy cikke *A jó édes anyának varázssereje* címmel jelent meg *István Bácsi Naptár*ában.

Három, a Nyitra megyei Chinoránban született BEZÁKunk közül a legnevezebb István (1838. augusztus 6.), akinek címszavát teljesen át kell dolgoznunk.

BEZÁK, Štefan (1838. augusztus 6., Chinorán, Nyitra m. – 1920. október 11., Nagyszombat) adminisztrátor, szlovák költő, kulturális és egyesületi közéleti szereplő. 1862. február 24-én szentelték pappá. Káplán volt Vágsellyén, 1863-ban Pudmericen. Adminisztrátor volt 1866-ban Bikszárdon, 1879-től plébános Manigán. Vezetése alatt az esztergomi szeminárium szlovák kispapjai irodalmi kört alapítottak. A Štefan MOYZES besztercebányai püspök tiszteletére írt verséért ki akarták zárni a szemináriumtól. 1892–1901 között a nagyszombati Szent Adalbert Társulat igazgatója volt, alelnöke, majd 1906–1918 között ismét elnöke. Tagja volt a Matica slovenskának és a Szlovák Múzeumi Egyletnek. Számos publikációja jelent meg a szlovák katolikus sajtóban.³¹

³¹ A címszó jelesen mutatja mind a magyar, mind a szlovák szakirodalom, egyháztörténet adósságát. Különösen szépirodalmi műveinek regisztrálása, elemzése hiányzik. Ebben az esetben a mi lexikonunk hiányosságai, hibái a bántók, hiszen szó sem esik Bezákról mint a szlovák katolikuság egyik központi személyiségéről, a Szent István Társulattól önállósodott Szent Adalbert Társulat vezető tisztségviselőjéről. Vö. HANAKOVIČ.

BEZÁK István (1851–1913) és BEZÁK József (1835–1901) egyáltalán nem szerepel a szlovák lexikonban, pedig nemcsak az azonos születési hely, hanem működési területük is indokolná nyilvántartásukat. Nincs nyoma a szlovák lexikonban és szakirodalomban BIELCSIK Jánosnak (1859–1909), aki teljesen a szlovák etnikai régióban tevékenykedett. A szabadkőművességgel kapcsolatos, 1888-ban Budapesten magyarul megjelent művének számbavétele a szlovák művelődés feladata is.

BIELEK, Kletus Jozef (1861–1923) néven kellene regisztrálnunk Bielek Józsefet. Szülőhelye helyesen Kiszucaújhely, papi működésének állomásai közül Kicő helyes alakja *Skicó*, Szentistváнкüté *Haszprunka*. A szlovák lexikon nem közli halálának dátumát (1923. november 20.). Műveinek felsorolása a mi lexikonunkban hibás. Helyesen:

Művei: 1. *Cesta kríža k nebesám, alebo kríž svätý, náš sprievodca v živote...* (A kereszt útja a mennyekbe, avagy a szent kereszt, kalauzunk az életben...; Ružomberok 1891). 2. *Šestoro pôstnych rozjímaní* (Hat böjti elmélkedés; Ružomberok 1891). 3. *Reči príležitostné...* (Alkalmi beszédek...; Ružomberok 1906). 4. *Svätá Genoveva...* (Szent Genovéva...; Scranton, PA, USA 1911). Cikkei, versei, novellái jelentek meg a *Národné noviny*, *Tovaryšstvo*, *Nová domová pokladnica*, *Kazateľňa* c. periodikumokban. A *Budapesti Hírlappal* vitázott Kiszucaújhely magyar voltáról. Érdekes irodalomtörténeti tanulmányt tett közzé a Szent Ferenc Rend Legszentebb Üdvözítő Magyarországi Provinciájáról, szerepéről a szlovák írásbeliségben (*Kazateľňa* 1890, melléklet).³²

A szlovák lexikonból hiányzik BIELEK Rezső (1869–1938?) Szered, Majtény, Ürmény szolgálati helyekkel, a nyilván elmagyarosodott vagy a kor hazafiaságát valló és gyakorló BIELICZKY Jusztin (1846–1925), aki állomáshelyein szlovák környezetben is pasztorált; a csejtei espereskerület elemi iskoláinak felügyelői megbízása és háborús emlékérmé jelzi egyházunk nemzetiségpolitikai tevékenységét és feladatait az államfordulat és a történelem egyéb fordulatainak-összefüggéseinek feldolgozásában. Ugyancsak hiányzik a szlovák lexikonból BIRINGER János (1867–1930) például Búrszentgyörgy vagy

³² A mi lexikonunkban felsorolt 2. és 3. sz. műve nem önálló kiadvány.

³³ A szlovák lexikon csak a papszentelés évét jelzi. Megjegyzi viszont, hogy a Pilisben fekvő Szentendrén ma is erős szlovák kisebbség van.

Nagysurány, BERKES Ákos (1849–1896) Varbó, BITTNER János (1841–1925) Selmecebánya, Felsőzseber kapcsán.

A szakolcai Blaho családból számos értelmiségi, köztük katolikus pap került ki. A legidősebb a mi lexikonunkban helytelenül BLAHÓként szerepel. A szlovák lexikon adataival egyeztetve így kellene ismertetnünk:

BLAHO, Ján (1815. március 4., Szokolca, Nyitra m. – 1893. december 14., Pozsony) plébános, szlovák nemzeti elkötelezettségű népművelő, vallásos publicista. Nagyszombati teológiai tanulmányai után 1839. július 29-én szentelték pappá. Káplán volt Modorban, Szuhányon, plébános Bogdanócon. Nyugdíjas éveit 1881-től Pozsonyban töltötte. A Spolok Svätého Vojtecha, a Szent Adalbert Társulat alapítói közé tartozik, amelyben különböző tisztségeket viselt, 1878–79-ben elnöke is volt. Szlovák nemzeti elkötelezettségét jelzi alapító tagsága a Matica slovenskában és országgyűlési képviselői jelölése Nagyszombat választókerületben. Írásai a *Cyryll a Method*, a *Pešťbudínske vedomosti* (Pest-Budai Tusósítások), a *Národné noviny* (Nemzeti Újság), a *Kazatelňa* (Szószék) hasábjain jelentek meg.

BLAHO, Pavol (1844. április 26., Szokolca, Pozsony m. – 1938. augusztus 29., Pozsony) kanonok, pápai prelátus, szlovák publicista, lapszerkesztő, politikus. A középiskolát Szokolcán és Nyitrán, a teológiát Esztergomban végezte. 1868. augusztus 2-án szentelték pappá. Káplán volt Szentendrén³³ és Holicson, adminisztrátor Csépanfaluban. Plébános volt Dojcsen, 1899-től Brockón, 1904-ben Egbellen. Ekkor a Sasvári Espereskerület jegyzője is. Pozsonyi kanonok és pápai prelátus.³⁴ A középiskola felsőbb évfolyamaiban vált öntudatos szlovákká.³⁵ Az esztergomi szemináriumban a Szlovák Egyházi Irodalmi Iskola elnöke lett. Sokat foglalkozott a mezőgazdaságban dolgozók művelődésével, anyagi gyarapodásával. Politikusként a Szlovák Nemzeti Pártban működött. 1918-ban a Szlovák Nemzeti Tanács tagja lett. Irodalmi munkásságával az egyszerű embereket szolgálta, különösen élő népnyelven írt elbeszéléseivel, rövid prózáival. Amikor az újralakult Szent Adalbert Társulat átvette a *Katolikus Újság* kiadását, ő lett a szerkesztője. 1874–1880 között a *Kazatelňa* (Szószék) c. folyóiratot is szerkesztette.

³⁴ A mi lexikonunk szerint ez 1921, illetve 1924, a szlovák szerint pápai prelátus 1919-ben, a kanonokság évszámát nem közli.

³⁵ Első írásait Blahóczy Pál néven jegyezte. L. *Lexikón...* 116.

Művei: 1. *Poviedky zo života ľudu* (Elbeszélések a népeletből; Trnava 1925). 2. *Slabí a mocní* (Gyengék és erősek [válogatás munkáiból]; Trnava 1928). Szlovákra fordította Calderón Don Fernando (1868) és Stály Kráľovič Az állhatatos királyfi (1895) c. színművét.

Helye lenne a szlovák lexikonban BLASCHKA Józsefnek (1884–1933) szülőhelye, a Trencsén megyei Bán és állomáshelyei, Sopornya, Szered, Szenic, Hodrusbánya, Máriavölgy, Kékkő, Lukanénye, Lozorno okán. Hiányzik BLASKÓ János (1853–1893), BLASKOVICS Ferenc kanonok (1811–1898) és a minden bizonnyal szlovákul is pasztoráló, trencsényi születésű, Verebélyen, Bessén, Nyitraludányban működő BLASKOVICS József (1837–1906). Teljes, mindkét lexikonban alapos átdolgozásra szorul BLESZKÁNY Ferenc.